De briefschrijver uit Holland, die in de *Friesche Kerkbode* zijn lezers van de Hollandsche toestanden op de hoogte wil brengen, haalt met bijzondere instemming aan, wat onze hoofdredacteur Dr. A. Kuyper onlangs in zijn artikelenreeks Pro Rege schreef over de wenschelijkheid, dat de Regeering de zending in Indie krachtig steunen zou, o. a. door tractementsverleening voor den eeredienst der inlandsche gemeenten. Hij meent daaruit te mogen afleiden, dat tegen Staatssubsidie ook voor de Gereformeerde Kerken in Nederland derhalve geen bezwaar bestaat.

Wat zegt ge daarvan? Erkent Dr. A. Kuyper daar mee niet, dat er omstandigheden kunnen zijn, dat de Regeering tractement aan de Kerken geeft. Ik kan er onmogelijk iets anders uit lezen. En laat ik er aanstonds aan toevoegen, dat ik 't hierin met Dr. Kuyper volkomen eens ben. Zulk een uitspraak van een man, die principieel boven de schouders van de meesten uitsteekt, en die een open oog heeft voor de practijk des levens, heeft voor mij groote waarde. Ik aanvaard deze stelling dan ook van ganscher harte.

Doch nu wil ik nog een stapje verder gaan en dat beginsel consequent doortrekken. Wat dan geldt voor de Kerk in Indië, geldt ook voor de Kerken in 't Vaderland. Want indien tractementsverleening uit den booze zou zijn, en tegen ons beginsel zou indruischen, dan maakt 't geen verschil of een Kerk op Java of in ons vaderland zulk eene verleening verkrijgt. Dan zou geen enkele Kerk, waar ook, dit mogen ontvangen. Inderdaad, ook voor ons land kunnen er omstandigheden zijn, dat de Staat een deel der tractementen van de predikanten betaalt. Zulke omstandigheden doen zich in ons land voor.

Mogen we hiertegen opmerken, dat deze gevolgtrekking niet opgaat.

Reeds op zich zelf schijnt het ons niet geoorloofd, de voorstelling te geven alsof Dr. A. Kuyper geen principieel bezwaar zou hebben tegen Staatssubsidie aan onze Gereformeerde Kerken in Nederland, waar het bekend is, dat hij èn in *De Standaard* èn in *De Heraut* meermalen met kracht en en nadruk zijn standpunt verdedigd heeft, dat de Kerk van Christus dan het best en het veiligst staat, wanneer ze geen Staatshulp van de Overheid aanvaardt.

Maar ook afgezien daarvan staat het geval in Indië en Nederland principieel volstrekt niet gelijk. Onze Kerken, die dusverre beslist elke staatssubsidie voor kerkelijke doeleinden in ons vaderland hebben afgewezen, hebben voor den dienst der Zending die Staatshulp wel aanvaard. Op de verschillende synoden, waar over dit onderwerp gehandeld werd, is echter steeds en uitdrukkelijk verklaard, dat dit alleen voor den dienst der Zending gold, maar niet voor den dienst onzer eigen Kerken.

Het is hiermede als met den medischen en schooldienst, dien onze Kerken in Indie onderhouden in den dienst der Zending. Dat onze Kerken in Indië hospitalen bouwen, doctoren aanstellen, scholen bouwen, onderwijzers benoemen, geeft toch niet het recht om daaruit af te leiden, dat er dus principieel geen bezwaar tegen bestaat, dat de Kerken in Nederland hetzelfde doen. De Synode van Dordrecht 1893 Art. 235 heeft juist uitgesproken, dat de Christelijke Scholen, op grond van de overweging, dat de scholen *moeten uitgaan van de ouders*, zich als vereenigingen volgens de wet van 1855 moeten laten erkennen, en dus *niet van de Kerk behoorden uit te gaan*.

Wat de briefschrijver voorts opmerkt, dat de Gereformeerde Kerken in Nederland recht hebben op Staatsbijdrage, omdat de Overheid in vroeger eeuwen heel wat kerkelijke en geestelijke goederen genaast heeft, is tot op zekere hoogte juist. Metterdaad is het onrecht, dat de Overheid aan alle Kerken subsidie verleent, alleen aan de Gereformeerde Kerken niet. Maar toch mogen onze Kerken zich wel zeer ernstig bedenken, voordat ze op dezen grond bij de Overheid op subsidie aandringen. Vooreerst toch zou hierin een principieele verloochening liggen van ons *historisch recht*. Als Gereformeerde Kerken handhaven we, dat we de wettige voortzetting zijn van de aloude Gereformeerde Kerken in Nederland en dat daarom het vaderlijk erfdeel *ons* toekomt. Dit recht nu erkent de Overheid niet; ze zou de subsidie ons geven, zooals die ook gegeven wordt aan Remonstranten en Doopsgezinden. En door zulk een subsidie te aanvaarden, zouden we feitelijk berust hebben in het *onrecht*, dat ons geschiedt, doordat het ons toekomend goed ons onthouden wordt. Een zoon, die wettig erfgenaam is, maar uit zijn vaderlijk huis en vaderlijke bezitting is verdreven, laat zich niet tevreden stellen, doordat hem een *aalmoes* wordt aangeboden. Door die aalmoes te aanvaarden, zou hij zijn recht als erfgenaam juist verloochenen. Het argument, door den briefschrijver aangevoerd, pleit dus juist zoo sterk mogelijk tegen zijn voorstel.

En in de tweede plaats, waar we juist bij de Overheid moeten aandringen op losmaking van den financieelen band, die de Kerk aan den Staat verbindt, op grond, gelijk ook Dr. Bronsveld nog pas in de *Stemmen voor Waarheid en Vrede* schreef, dat „onafhankelijkheid van de schatkist voor een kerk gewenschter" is, daar zouden we dien aandrang zeer bedenkelijk verzwakken, indien we zelf om staatssubsidie gingen vragen. In de Eerste Kamer is met recht er op gewezen, dat onze Gereformeerde Kerken zooveel meer offervaardigheid toonen dan de Hervormde Kerk, en op grond daarvan het beginsel verdedigd, dat een Kerk zich zelf behoort te helpen. Zouden we dien roem ijdel maken door zelf om subsidie bij den Staat aan te kloppen?

Uit de Pers.

De *Geldersche Kerkbode* waarschuwt tegen het drijven van onzen tijd om alles door den Staat te laten bekostigen.

Met Prof. Mr. D. P. D. Fabius gevoelen ook wij, dat tegenwoordig al maar heen gestuurd wordt naar »*Staatssocialisme*".

De Staat moet alles doen; alles bekostigen; alles steunen.

Nu eenmaal voor onze scholen het beginsel van subsidie is geslikt, hoort men ook al van »subsidie" aan de Gereformeerde kerken, zooals de groote koopstad Rotterdam voor zijn 17en predikant bij de Hervormde gemeente bij den Staat bedelt om een aalmoes!

En wie onser verheugt zich niet, dat in de Eerste Kamer bezwaren worden ingebracht tegen deze toelage welke de Tweede Kamer — waarom? — grif heeft toegestaan.

Zelfs Dr. Bronsveld komt voor de eere der kerk op, en breekt een lans voor het schoone beginsel, dat kerk en staat niet door zilveren koorden worden verbonden, wat steeds tot schade der kerke van Christus moet uitloopen.

ZEerw. schrijft in het laatste nummer van *Stemmen voor waarheid en Vrede* het volgende:

»*Elke* Ned. Herv. Gemeente, die in haar geestelijke behoefte niet voorzien kan, zou tot de Regeering des lands zich kunnen wenden om steun, *met een beroep* op hetgeen door 't Rijk in de dagen van de Revolutie aan de kerk is ontnomen. Had de Minister van Financiën dezen regel *als algemeen geldend* aanvaard, en op dien grond Rotterdam een toelag tot een predikants-traktement willen geven, dan zouden wij daarmee vrede kunnen hebben, al achten wij voor ons onafhankelijkheid van de schatkist voor een kerk gewenschter. Maar wij ontvingen dan althans geen aalmoes.

»De Minister van Financiën heeft echter zijn voorstel ter tegemoetkoming aan Rotterdam verdedigd en zien aannemen als een exceptioneelen maatregel, De snelle aanwas van Rotterdam's bevolking, en de daaruit voortvloeiende gestegen behoefte aan meerdere predikanten was 't motief, waarmee de *gift* werd aanbevolen aan de *tweede* Ned. Herv. Gemeente in ons land."

Daarover heeft Dr. Bronsveld zich geschaamd. Is 't nu zoo ver met de op haar welvaart en wasdom pratte koopstad aan de Maas gekomen, vraagt hij, dat de duizenden en duizenden Hervormden, die zij onder haar inwoners telt, het Rijk om ruim *f* 1500 moeten vragen, ten einde een predikant meer te kunnen beroepen?

De Utrechtsche kroniekschrijver heeft gehoord, dat in Rotterdam een Hervormde kerk is gebouwd van vier tonnen gouds. Indien men, zoo merkt hij op, één ton minder aan dien bouw had besteed, was daaruit het volle traktement van een predikant gevonden.

Dr. Bronsveld stelt dan Utrecht aan Rotterdam ten voorbeeld. Het verblijdt hem dat in eerstgenoemde stad, welker bevolking in 20 jaar met ruim 33.000 zielen toenam, de Hervormde Gemeente *uit eigen middelen* een twaalfden predikant bezoldigt, en dezer dagen het traktement van *al* de predikanten niet onbelangrijk heeft verhoogd.

Dien weg, besluit de Kroniekschrijver, moet het op.

De financieele *onafhankelijkheid* der Kerk van den Staat, is ook blijkbaar Dr. Bronsvelds ideaal.

Daarom roept hij de Hervormde Gemeente toe: ziet niet uit naar Staatshulp, maar tracht uit *eigen* middelen in de behoeften te voorzien.

Waar zelfs de Utrechtsche Kroniekschrijver zoo schrijft, waarschuwen wij ook ernstig, omdat er in de Gereformeerde kerken zijn die op *Rijkstractement* of *subsidie* aan kleine kerken aansturen.

Men zij toch voorzichtig!

Niet alleen raken de kerken hare onafhankelijkheid daarmee allicht kwijt — misschien wel niet zoo dadelijk, maar na verloop van tijd, en vooral als er regeeringspersonen den *Staat* uitmaken, die de kerken er weêr eens onder willen hebben, om haar te ontzielen, of om ze te gebruiken tot politieke doeleinden, zooals in Duitschland, waar de kerk door dik en dun met de Regeering meê moet.

Maar vooral is dit het bezwaar, dat de leden der kerken, op die grootere of kleinere toelage siende, dadelijk in offervaardigheid en ijver zullen achteruit gaan; daardoor al grooter subsidie zal moeten gevraagd worden. en eindelijk de Staat al de kerken geheel zal moeten onderhouden.

En dan is het met de kerken gedaan!

Als 't kon zouden wij wenschen dat de Staat, in plaats van *groot baster* te worden, al meer en meer overliet aan particulier initiatief en offervaardigheid, wat wij aan subsidie krijgen van den Staat is toch eigenlijk ons eigen geld, dat wij in belasting opbrengen, en dat zeer vermindert aan provisie.

Het is goed, dat zulke ernstige woorden gehoord worden.

We loopen gevaar, dat op elk terrein de bakens verzet worden, en wat vroeger als beginsel werd hooggehouden, thans als oude plunje aan den kapstok wordt gehangen.

Officieele Berichten.

Agendum der particuliere synode van de Geref. Kerken der prov. Utrecht, D. V. te houden op Woensdag 8 Juni 1910, des voormiddags 9½ uur in het Oosterlokaal te Zeist, Slotlaan 15.

1. Opening door de saamroepende kerk.
2. Onderzoek der credentiebrieven.
3. Verkiesing van het moderamen.
4. Aanwijzing van een broeder voor het persverslag.
5. Lezing en vaststelling van de notulen der vorige synode.
6. Ingekomen stukken: *a.* een schrijven van de deputaten voor het verband tusschen de Geref. Kerken en de theol. fac. der V. U.; *b.* twee brieven van een emeritus-predikant te Amsterdam; *c.* een schrijven van Ds. Hengst aangaande Rhenen; *d.* aanvrage van de classis Breukelen inzake hulpbetoon naar art. 13 K. O. tot een bedrag van *f* 600; *e.* idem van de classis Amersfoort tot een bedrag van *f* 610.
7. Rapporten van den quaestor en de deputaten.
8. Benoeming van deputaten.
9. Aanwijsing der saamroepende kerk.
10. Rondvraag.
11. Vaststelling van het persverslag.
12. Sluiting der vergadering.

Namens de roepende kerk:
W. Veden, *praeses.*
P. van Sloten, *scriba.*

Breukelen, 10 Mei 1910.

Part. Synode van Z.-Holland (ten Z.).

Aan de Classen van Zuid Holland (ten Z.).

WelEerw. en Eerw. broeders! De Kerkeraad der Geref. Kerk te Barendrecht heeft de eer u mede te deelen: 1e. dat de Particuliere Synode van Zuid Holland (Z) D. V. Woensdag 8 Juni a. s. (en zoo noodig ook op 9 Juni) te Barendrecht zal samenkomen; 2e dat aan ons verzoek om vóór 2 Mei opgave te zenden van afgevaardigden en punten voor het agendum, nog niet door alle classen is voldaan.

Met heilbede en broederl. groeten
Voor den Kerkeraad:
J. E. Vonkenberg.

Barendrecht, 6 Mei 1910.

Ouders en Voogden

worden dringend verzocht den Kerkeraad van de Gereformeerde Kerk van Amsterdam, (Kerkstraat 109) schriftelijk op te geven de namen en woonplaatsen van hun kinderen en pupillen die in Amsterdam kwamen wonen.

Onze Visschers.

Onze visschers maken zich wederom op om naar het hooge Noorden te stevenen en de, door ons geliefde, Hollandsche haring te vangen.

Nu kom ook ik wederom met het vriendelijk en dringend verzoek tot de Christenen in ons vaderland, om mij van christelijke lectuur te voorzien, opdat deze daar onder hen kan worden verspreid.

De predikanten Ds. Oosten van Scheveningen en Ds. van der Velden van Kralingen, die in dezen zomer onder onze visschers hopen te arbeiden zullen zich zeer verblijden, als zij in de gelegenheid zijn vele goede geschriften, onder hen uit te deelen, en bovenal onze visschers zelf, die zoo gaarne wat hebben te lezen op hunne lange tochten over de groote wateren.

Verleden jaar werden vier kisten vol naar Lerwick verzonden, doch er was nog veel te weinig om aan al de aanvragen te voldoen. Er is daar eene uitnemende gelegenheid voor verspreiding van goede lectuur onder vele duizenden onzer landgenooten uit meer dan 200 plaatsen afkomstig.

Bijbels en Testamenten, Psalmboekjes, Godgeleerde en stichtelijke werken, preêkenbundels, christelijke verhalen en Tijdschriften, over de geschiedenis, en bovenal traktaten, het is alles welkom. Nieuwe boeken zijn goed, doch oude evenzeer.

Laat ieder zich beijveren om iets voor onze visschers te doen en mij zoo spoedig mogelijk en vooral niet later dan 27 Mei wat toezenden. Heeft men soms in zijn boekenschat niets dat geschikt is, nu, dan wil ik gaarne eene gave in geld ontvangen, en zal deze goed besteden.

Onze br. Ds. v. d. Valk is van ons heengegaan. Hij rust nu van zijn arbeid, ook van zijn arbeid onder onze visschers. Vele toezendingen op dit ons verzoek mogen het bewijs leveren, dat iets van zijne liefde voor onze visschers in het hart van Neerlands christenen woont en men dezen noodigen en gezegenden arbeid ook na zijn dood wenscht voort te zetten.

S. T. Goslinga, Pred. te Schiedam.

Kort verslag van de vergadering der classis Gouda van de Geref. Kerken op 3 Mei 1910.

Namens de roepende kerk van Zevenhuizen opent ouderling J. van Oel de vergadering.

Gezongen wordt Morgenzang vers 4, gelezen Hebr. 12 : 1—13 en gebeden door br. Van Oel.

In het moderamen nemen zitting als praeses: Ds. Langen; als scriba Ds. Wientjes, en assessor Ds. Kamper.

De credentie-brieven worden nagezien en in orde bevonden.

De notulen worden gelezen en, behoudens eene enkele opmerking, vastgesteld en goedgekeurd.

De behandeling van een instructie der kerk van H., om het besluit van de classis Grootegast inzake het aandringen op wederinvoering van de doodstraf te steunen, wordt uitgesteld tot een volgende vergadering.

Op een andere instructie van dezelfde kerk betreffende het houden van een kotte predicatie ter classicale vergadering wordt niet ingegaan.

Een instructie van een der kerken wordt naar die kerk terug verwezen met het advies in die zaak zoo noodig de genabuurde kerken te raadplegen.

Aan de kerk van N. wordt toegestaan, dat haar Dienaar des Woords deze 3 maanden geen vacature-diensten zal waarnemen.

Een verzoek van de kerk van Z., om een gelijk aantal vacature-beurten vervuld te mogen hebben als verleden zomer, wordt in handen der daarvoor aangewezen commissie gesteld.

In plaats van Ds. van den Berg, die naar Landsmeer vertrekken gaat, worden aangewezen als deputaten: voor de zending: Ds. Dalhuijsen; voor de examina (als secundus): Ds. Hagenbeek; en voor Middelharnis: Ds. van Dijk.

Tot afgevaardigden ter Particuliere Synode worden gekoren als primi: Ds. Dalhuijsen, Van Dijk en Hagenbeek; oudl. Bremmer, Heij en Kasteleijn; als secundi: Ds. Andree, Langen en Sap; oudl. v. d. Heuvel, v. Leeuwen en J. van Oel.

Hierna worden tot kerkvisitatoren gekozen: als primi: Ds. Dalhuijsen, Van Dijk, Hagenbeek en Langen; en als secundi: Ds. Sap en Wielenga.

Na de pauze worden de stukken aangaande de beroeping van Ds. v. d. Berg naar Landsmeer en zijn losmaking van Moordrecht goedgekeurd.

Ds. Dalhuijsen wordt aangewezen als consulent van Moordrecht.

Vervolgens worden de boeken voor de hulpbehoevende kerken en voor het Geref. Weeshuis te Middelharnis nagezien en accoord bevonden.

De regeling der vacaturebeurten, die nu wordt vastgesteld, is als volgt: Moordrecht: Ds. Hagenbeek, Van Setten, Stadig en Wielenga; Schoonhoven B: Ds. Langen en Wientjes; Zevenhuizen: Ds. Andree, Van Dijk, Jaspers en Kamper.

Bij de rondvraag deelen de deputaten van Schoonhoven B en Willige Langerak mede, dat Ds. Osinga, daar beroepen, deze roeping heeft aangenomen.

In antwoord op een gemaakte opmerking spreekt de classis het uit, dat, wanneer een der kerken ondersteund wordt naar art. 11 K. O., zij, alvorens tot beroeping over te gaan, het advies der classis heeft te vragen.

Aan een tweetal kerken wordt advies verstrekt inzake tuchtgevallen.

Ds. Sap brengt nog rapport uit over den arbeid op ons Zendingsterrein, en doet verblijdende mededeelingen.

Als saamroepende kerk voor de volgende vergadering wordt aangewezen Bergambacht; als praeses: Ds. T. Sap.

Hierna richt de voorzitter nog een hartelijk woord van afscheid tot Ds. van den Berg, dien wij noode uit de classis zien vertrekken. Deze beantwoordt dit op gevoelvolle wijze, waarna de vergadering hem toezingt Ps. 121 : 4.

De praeses gaat voor in dankzegging en sluit de vergadering.

Op last der classis:
Haastrecht, 3 Mei 1910. S. Kamper.

Buitenland.

Duitschland. Evangelisatie door Dr. Ludwig von Gerdtell.

Dr. Ludwig von Gerdtell heeft eenige weken geleden te Leipzig evangelisatievoordrachten gehouden, en op veler verlangen heeft hij deze opnieuw voorgedragen. Hij is apologeet en Evangelist tegelijk. Hij zegt van zich zelven, dat hij drie jaren lang een Godloochenaar was, daarna heeft hij zich tot de moderne Theologie gewend, en tegenwoordig is hij een voorstander van hetgeen bij het „apostolisch" Christendom noemt. Hij heeft echter niets gemeen met hen die zich tegenwoordig „apostolischen" of „nieuw apostolischen" noemen. Hij beweert, dat de Grieksche wijsbegeerte op de vorming van de leerstukken der Christelijke kerk heeft ingewerkt. „Jezus en zijn apostelen waren Hebreërs; de schitterende ontwikkeling der beschaving van de Romeinsch-Grieksche wereld heeft even spoorloos over hen heen geruischt als de zwaarmoedige wijsgeerige bespiegelingen van Indie." Hij wil daarom tot het oorspronkelijke Christendom van Jezus en de apostelen terug. Hij meent dat de orthodoxie en het Theologische liberalisme beiden van het apostolisch Evangelie zijn afgeweken.

Maar wat geeft Dr. von Gerdtell voor het ware apostolische Evangelie uit? Datgene wat bijna 20 eeuwen door de Kerk is beleden en wat tegenover opkomende dwalingen werd vastgesteld, stelt hij op zijde, en hij verkondigt bijv. dat de engelen de sterren bewonen en dat Christus *als God*, de verzoening van God en mensch heeft tot stand gebracht. Om dit aannemelijk te maken, haalt hij het woord aan van Wilhelm Roscher, die uitsprak: „Men kan in het algemeen zeggen: elk begenadiging doet aan het heilig houden van de wet schade, behalve die, bij welke hij die begenadigt, het deel van de straf dat kwijtgescholden wordt, overneemt". En dan voegt Dr. von Gerdtell daaraan toe: „God zelf heeft daarom in Jezus, volgens de oorspronkelijke beschouwing van het Christendom, het verzoenend lijden voor ons zondaren op zich genomen".

Wat echter hier Dr. von Gerdtell leert is niet het eerst door hem uitgevonden. Het is reeds geleerd decis door de Patripassianen in de derde eeuw, deels door den Scholasticus Abaelardus in de 12de eeuw. De patripassianen leerden dat God zelf geleden had, en Abaelardus, dat de kracht van den zoendood van Christus hierin lag, dat daardoor de liefde Gods tot den mensch openbaar is geworden, welke liefde den mensch dan tot wederliefde wekte.

Dat wij, als wij Dr. von Gerdtell Patripassianisme toeschrijven, niet afgaan op een enkele uitdrukking, blijkt uit de volgende door hem voorgedragen gelijkenis.

Een Koning had een sterke revolutionaire partij tegen zich. Op zekeren dag bemerkte hij, dat gewichtige staatspapieren van zijn schrijftafel gestolen zijn. Aanstonds liet hij door een herant bekend maken, dat hij, die van de gestolen papieren tegen het welzijn van den Staat gebruik maakte, zou gedood worden; zij die het nog eens waagden van zijne geheime papieren iets weg te nemen, zouden 100 geeselslagen krijgen.

Eenige dagen daarna werden zijne moeder en zijn twee zusters er op betrapt dat zij met een valschen sleutel in de kamer des Konings zochten te komen. Een aanstonds ingesteld onderzoek bracht aan den dag, dat de Koningin-moeder en de twee zustera des Koninga gewikkeld waren in een samenswering tegen den Vorst. In de bladen werd aanstonds van alles melding gemaakt, en de redactiën beijverden zich te laten uitkomen, dat de Koning nu een zeldzame gelegenheid had om te toonen, dat hij zonder aanzien des persoons kon recht doen.

De moeder en de zusters deden een knieval voor den koning en betoofden voortaan alle verstandhouding met de rebellen op te geven. De koning twijfelde niet aan de oprechtheid van haar berouw. Doch hij kwam in een bangen tweestrijd. Als zoon en broeder wilde hij zijn naastbestaanden niet laten geeselen, welke straf oefening zij niet zouden kunnen overleven; als koning moest hij het recht handhaven.

Wat moest hij doen?

Na een nacht van bangen strijd te hebben doorworsteld, beval de koning den volgenden morgen, dat de scherprechter en het volk voor het slot zouden samenkomen. Vele duizenden verdrongen zich om den troon, die in alleriji op het slotplein opgericht was. Eindelijk verscheen de koning, eerbiedig gearmd met zijne zuddecende oude moeder; zijne zusters volgden, rood van schaamte. Daarop trad de koning, bleek, maar met vastberadenheid op het aangezicht, onder den baldakijn van zijn troon en sprak onder doodsche stilte: „Opdat mijn volk en mijne vijanden zouden zien, dat in mijn rijk gelijk recht voor allen geldt, zoo geef ik u scherprechter mijne moeder over om de bedreigde straf ten uitvoer te brengen." Daarop volgde een vreeselijk oogenblik. De koning zonk als vernietigd op zijn troonzetel neder, zijn bleek aangezicht achter zijn handen verbergend, opdat het volk niet zoude zien hoe stroomen van tranen uit zijn oogen welden. De prinsessen stonden snikkend met den rug naar het volk gekeerd. Toen de beul den geesel ophief om de oude koningin te treffen, sprong de koning op, greep zijn arm en riep met luider stem: „geef mij de 100 slagen! Maar laat deze drie gaan!'

De koning viel onder de straftoefening, die de beul ten volle op hem toepaste, bewusteloos neder en werd een half uur later met bloed overdekt meer dood dan levend in zijn paleis gedragen. Zelfs in de oogen zijner vijanden blonken tranen. De koning herstelde slechts langzaam van de vreeselijke tuchtiging, maar hij had zijn tegenstanders gewonnen. Hij was voortaan de lieveling van zijn volk. Zoo redde de koning door zijn meer dan Salomonische wijsheid, rechtvaardigheid en liefde zijn rijk en zijn huis van den ondergang."

De schrijver geeft toe, dat ook deze vergelijking, gelijk alle andere, mank gaat.

God heeft geen bedreiging uitgesproken, waarvan de draagwijdte hem slechts later zou openbaar geworden zijn. „Ook zijn God en Jezus niet zoo één, dat hunne personen niet meer kunnen onderscheiden worden," aldus laat Dr. von Gerdtell zich hooren, en bewijst daardoor, dat hij niet de menschheid van Christus, maar den zoden persoon der Drieëenheid wil laten lijden. Dat de Kerk des Heeren over de twee naturen van Christus zich heeft uitgesproken en dat zij belijdt, dat Christus alleen naar zijn menschelijke natuur geleden heeft, en dit alles op grond van de getuigenis der apostelen, schijnt Dr. von Gerdtell verborgen te zijn.

Het is te betreuren, dat een man met zooveel gaven gesierd, en die kennelijk bezield is met wat men de „passion des ames" noemt, meent zich te kunnen „los"maken van hetgeen de kerk van alle eeuwen beleden heeft. Hoeveel vruchtbaarder zou zijn werk kunnen zijn, als dit anders was. Want het is niet te ontkennen, dat Dr. von Gerdtell de gave bezit om te spreken tot menschen die ontwikkeld zijn, maar zich van de religie hebben afgewend.

— Vergaderingen tegen het optreden van Dr. Drews.

Wij deelden in dit blad mede, hoe in Berlijn om het optreden van Prof. Dr. Drews, die beweert dat er nooit een Jezus op aarde geweest is, een groote protestvergadering in het circus Busch heeft plaats gehad, die door duizenden is bijgewoond. De positieve kerkelijke vereeniging die deze „Massenversammlung" saamriep, is met het verkregen succes niet tevreden. Zij organiseerde ook samenkomsten in andere gemeenten, die door duizenden bezocht werden en waarin eenstemmig de volgende motie is aangenomen: „De vergaderde gemeenteleden houden zich standvastig aan het Woord Gods, dat in de Heilige Schrift vervat en in de belijdenisschriften onzer landskerk beleden wordt en geven tegenover het drijven van het theologisch radicalisme te kennen, dat zij verwachten dat de wettige organen der kerkelijke zelfregeering en van het kerkbestuur alle middelen, die hun ten dienste staan, zullen aanwenden, om de ergernissen weg te nemen die ontstaan door het op kansel en katheder lochenen der heilsfeiten, en om het Woord Gods in onze landskerk volgens de kerkorden en naar eisch der historie te handhaven"

Reeds werden 55 zulke vergaderingen gehouden, en steeds werd er betuigd „Jezus leeft".

Wij voor ons kunnen ons in deze beweging niet vinden, al deelt men in kerkelijke bladen uit Duitschland mede, dat zij nog steeds voortduurt. Laten de menschen eenvoudig getrouw ter kerk komen en daardoor zonder buitengewone vergaderingen betuigen, dat zij den Christus naar de Schriften belijden. Dat zal op den duur beter werken dan samenkomsten in een circus. En als het dan blijkt, dat het kerkbestuur predikanten handhaaft die moesten verwijderd worden en dat de zelfregeering der gemeente een illusie is, dan is het tijd om eens te vergaderen en de vraag te bespreken, wat nu de roeping der geloovigen is.

Gemengd Nieuws.

Een ongeloofsprediker die zijn pleit verloor. De bekende woordvoerder van den Duitschen Monistenbond, de hoogleeraar Dr. Drews, professor aan de Technische hoogeschool te Karlsruhe, kwam bij een den 16den April te Darmstadt door genoemden bond georganiseerde »voordrachtenavond«, van een slechte reis te huis. Bij deze gelegenheid beweerde Dr. Drews, zooals hij ook reeds elders gedaan had, »dat Jezus nooit geleefd had, maar dat Hij het phantasieproduct van Oosterache mythische voorstellingen was.« De predikant Waits trad met den spreker het eerst in debat om het geloof aan den historischen Jezus te handhaven; toen hij ten slotte er toe kwam een beseld getuigenis af te leggen van zijn gel of in den Christus, werd hij zoo stormachtig toegejuicht, (de Christelijke jongelingsvereenigingen en arbeidersvereenigingen waren sterk vertegenwoordigd), dat zijn slotwoorden niet konden verstaan worden.

Het glanspunt van den avond was echter de rede van den hoogleeraar in het Oude Testament Dr. Gunkel te Giessen. Deze toonde zoo klaar als de zon aan, dat Dr. Drews een dilettant was op het terrein der Theologie, en wel een dilettant van den tweeden rang; dat hij niet op de hoogte was, en dat hij daarom gemakkelijk zijn methode belachelijk maken kon. In één woord, Dr. Gunkel betoogde, dat Dr. Drews gesproken had over dingen waarvan hij geen verstand heeft; dat hij niet eens wist welke autoriteiten men kan aanhalen en welke schrijvers men als dilettanten moet laten liggen. Zoo haalde hij zelfs als autoriteit een Amerikaansch hoogleeraar in de wiskunde aan, die evenals Drews geen Hebreeuwsch verstaat!

De toejuichingen die Dr. Gunkel te beurt vielen, waren weder verbazend warm; de meeste aanwezigen hadden het gevoel, dat onder de vele nederlagen die Prof. Drews geleden had, deze wel de meest vernietigende was.

De voorzitter der vergadering vond het dan ook geraden te verklaren, dat de Monistenbond zich met de stelling van Drews niet vereenzelvigd had. Ook Prof. Drews achtte het geraden te zeggen: »Ik heb in het voorwoord van mijn boek erkend, dat ik maar een dilettant ben, die de door anderen verkregen resultaten tot één geheel verwerkt heb. Het spreekt van zelf, dat men niet op elk gebied vakman zijn kan; daarom kan men talrijke fouten maken. Ik geef toe, dat in het eerste hoofdstuk van mijn boek veel verkeerd is. In de nieuwe uitgaven heb ik verscheidene dingen verbeterd. De volgende maal zal ik het, naar ik hoop, met de hulp van Prof. Gunkel nog beter maken«. Dit was wel aardig gezegd, maar de indruk bleef dat Dr. Drews de vaan had moeten strijken. Eerst te 2 ure in den nacht werd de vergadering gesloten.

Winckel.

Voor Kinderen.

UIT KWAAD TOT GOED.

X.

Veelerlei verandering.

't Was eenigen tijd na dit gesprek dat Jan Velders zich, gelijk we verteld hebben, aan het huis van den heer vervoegde om iets te hooren over het weghalen der kachels. We weten ook reeds welk antwoord hij kreeg, en ieder begrijpt licht waarom.

Voor Van Kampen volgden thans geen blijde dagen. Want het voorbeeld van mijnheer, die reeds niet de eerste was, werkte op anderen, en dat werd in de smederij zeer merkbaar. Velders begon reeds te vreezen, dat de baas hem zou ontslaan bij gebrek aan werk, toen er onverwacht een groote, maar niet gewenschte verandering kwam. De vrouw van den smid namelijk, die meer dan dertig jaar zijn trouwe hulp was geweest, werd ziek en stierf. En al behoefde haar man niet te treuren, als die geen hoop hebben, al wist zijn vrouw dat zij met Christus zou wezen, toch was haar dood een zware slag voor den baas, die in den laatsten tijd toch al weinig vreugd gebeurd had.

De groote vraag werd nu, hoe het voortaan met de huishouding gaan zou. Van Kampen had geen kinderen meer thuis. Hij had er trouwens slechts één gehad, een zoon, die echter reeds jaren geleden was gestorven, en een weduwe met een dochtertje naliet, voor welk gelukkig gezorgd werd, doordat de moeder een posije kreeg, waarvan zij heel bescheiden met het kind leven kon. Thans was deze dochter zelf reeds groot en zorgde voor moeder.

Nu begreep Van Kampen, dat het wellicht goed zou zijn, zoo hij zijn kleindochter kon bewegen met haar moeder bij hem te komen inwonen en voor de huishouding te zorgen. Ruimte bood zijn huis genoeg. Na vrij wat praters werd men het eens. De oude juffrouw, die reeds eenigen tijd van een klein jaargeld leefde, zou zoo veel of weinig doen, als zij zelf verkoos, en haar dochter nam op zich de kleine huishouding te besturen. Weldra werd dan ook alles zoo ingericht, al zou dat ook gevolgen hebben die op het oogenblik nog niemand had voorzien.

De jongste nieuwe huisgenoot was in meer dan één opzicht het tegenbeeld van onzen smid. Hij was een forsch man, die nog in niets